

KOMENTAR NOVOG PRAVILNIKA O STALNOM STRUČNOM USAVRŠAVANJU I STICANJU ZVANJA NASTAVNIKA, VASPITAČA I STRUČNIH SARADNIKA - "Sl. glasnik RS", br. 13/2012

Ministarstvo prosvete i nauke donelo je **Pravilnik o stalnom stručnom usavršavanju i sticanju zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika ("Sl. glasnik RS", br. 13/2012**, stupio na snagu 3.3.2012. godine - dalje: Pravilnik). Odredbe člana 20. Pravilnika će se primenjivati nakon isteka roka od dve godine od dana stupanja na snagu pravilnika, odnosno počev od 3.3.2014. godine.

Obaveza nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika, sa i bez licence, da se stalno stručno usavršavaju ustanovljena je odredbom člana 129. stav 1. **Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Sl. glasnik RS", br. 72/2009 i 52/2011** - dalje: Zakon), u cilju uspešnijeg ostvarivanja i unapređivanja obrazovno-vaspitnog rada i sticanja kompetencija potrebnih za rad, u skladu sa opštim principima i za postizanje ciljeva obrazovanja i standarda postignuća. Zakonom je, u odnosu na ranije važeći zakon, **pojačana obaveza stručnog usavršavanja zaposlenih u obrazovno-vaspitnom procesu time što se dozvola za rad - licenca, koja je neophodna za obavljanje ovog posla, može suspendovati u slučaju da se nastavnik, vaspitač ili stručni saradnik stručno ne usavršava, u skladu sa Zakonom i Pravilnikom.**

Pravni osnov za donošenje Pravilnika je član 129. stav 6. Zakona, kojim je propisano da prioritetne oblasti za period od tri godine, oblike stručnog usavršavanja, programe i način organizovanja stalnog stručnog usavršavanja, uslove, organ koji odlučuje o sticanju zvanja i postupak napredovanja, sticanje zvanja u toku usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika i obrazac uverenja o savladanom programu i druga pitanja od značaja za stručno usavršavanje, propisuje ministar nadležan za poslove obrazovanja (dalje: Ministar).

Razlozi za donošenje Pravilnika

Više je razloga koji su usloveli potrebu donošenja potpuno novog pravilnika kojim se uređuje oblast stručnog usavršavanja zaposlenih u oblasti obrazovanja i vaspitanja, i to:

- **usaglašavanje sa Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja iz 2009. godine i njegovim izmenama i dopunama iz 2011. godine, koji je osnažio obavezu stalnog stručnog usavršavanja zaposlenih i stvorio osnove da se Pravilnikom unapredi sistem njihovog profesionalnog razvoja,**
- **određene su prioritetne oblasti, kako je to propisano Zakonom i usklađeni su nazivi zvanja,**
- **sveobuhvatnom analizom primene prethodnog pravilnika uočeni su problemi i nedostaci, te je učinjen pokušaj da se novim pravilnikom oni umanje, ako ne i otklone u potpunosti.**

Osnovne postavke u izradi Pravilnika su bile potreba celoživotnog učenja, profesionalizacija zanimanja u obrazovno-vaspitnom sistemu i uravnotežen profesionalni razvoj zaposlenih, koji podrazumeva ne samo usko stručno usavršavanje, već i razvoj sposobnosti za podučavanje i učenje, usavršavanje sposobnosti komunikacije i saradnje i sposobnosti za pružanje podrške razvoju ličnosti deteta i učenika.

Pravilnik u koji su ugrađeni Standardi kompetencija nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika, koncipiran je po poglavljima u kojima se, pored osnovnih odredbi, uređuju oblici stalnog stručnog usavršavanja, praćenje ostvarivanja stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika, njihovo obavezno stručno usavršavanje, uslovi i postupak napredovanja i sticanja zvanja i na kraju prelazne i završne odredbe.

Ostvarivanje stalnog stručnog usavršavanja

U **Osnovnim odredbama** definisan je predmet Pravilnika, a određeno je i šta se podrazumeva pod profesionalnim razvojem nastavnika, vaspitača i stručnog saradnika, a to je stalno razvijanje njihovih kompetencija putem stručnog usavršavanja (sticanje novih i usavršavanje postojećih kompetencija) i razvoj karijere napredovanjem u određeno zvanje.

Obaveza sačinjavanja plana stručnog usavršavanja

Ustanovljena je obaveza ustanove da sačinjava plan stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika, na osnovu iskazanih ličnih planova profesionalnog razvoja zaposlenih, rezultata samovrednovanja i vrednovanja kvaliteta rada ustanove.

Aktivnosti kojima se ostvaruje stručno usavršavanje može preduzimati sama ustanova izvođenjem oglednih časova, izlaganjem na sastancima stručnih organa i tela, i ostvarivanjem istraživanja, projekata obrazovnog karaktera u ustanovi, programa od nacionalnog značaja na nivou ustanove, programa ogleda i stručnim usavršavanjem koje je pripremljeno i ostvareno u ustanovi, u skladu sa potrebama zaposlenih.

Stručno usavršavanje se može sprovoditi po odobrenim programima obuka i stručnih skupova, aktivnostima koje preduzima Ministarstvo prosvete i nauke, Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja (dalje: Zavod) i Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja kroz programe obuka, stručne skupove, letnje i zimske škole i stručna i studijska putovanja.

Stručno usavršavanje mogu da ostvaruju i visokoškolske ustanove na osnovu akreditovanih programa u okviru celoživotnog učenja.

Po prvi put u ovom pravilniku prepoznaje se stručno usavršavanje koje se organizuje na međunarodnom nivou, kao i način bodovanja učešća na ovom nivou stručnog usavršavanja.

Sastavni deo stručnog usavršavanja predstavlja i usavršavanje koje preduzima nastavnik, vaspitač i stručni saradnik po ličnom planu profesionalnog razvoja, odnosno svi oblici stručnog usavršavanja koji nisu obuhvaćeni prethodno navedenim aktivnostima.

Stručno usavršavanje kao deo propisane pedagoške norme

Stručno usavršavanje koje preuzima ustanova i stručno usavršavanje koje se sprovodi po odobrenim programima obuka i stručnih skupova predstavlja deo propisane pedagoške norme, tj. obaveznu aktivnost nastavnika u okviru 40-časovne radne nedelje.

Oblici stalnog stručnog usavršavanja

U poglavlju II detaljno su razrađeni svi **Oblici stalnog stručnog usavršavanja**. Tako, imamo programe stalnog stručnog usavršavanja koji se ostvaruju izvođenjem obuke, akreditovane programe visokoškolskih ustanova kao oblika celoživotnog učenja, stručne skupove (kongrese, sabore, susrete i dane, konferencije, savetovanja, simpozijume, okrugle stolove i tribine), letnje i zimske škole, stručne skupove i studijska putovanja.

Programe stalnog stručnog usavršavanja koji se ostvaruju izvođenjem obuke odobrava Zavod, na osnovu konkursa, a za programe na jezicima nacionalnih manjina na kojima se ostvaruje obrazovno-vaspitni rad na teritoriji Autonomne pokrajine Vojvodina - Pedagoški zavod Vojvodine, u skladu sa odredbama Pravilnika.

Izuzetno, programe koji su od javnog interesa donosi ministar i određuje izvođača obuke.

U ovom poglavlju Pravilnika **određeno je osam prioriternih oblasti stručnog usavršavanja koje su od značaja za obrazovanje i vaspitanje i to:**

1. prevencija nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja;
2. prevencija diskriminacije;
3. inkluzija dece i učenika sa smetnjama u razvoju i iz društveno marginalizovanih grupa;
4. komunikacijske veštine;
5. učenje da se uči i razvijanje motivacije za učenje;
6. jačanje profesionalnih kapaciteta zaposlenih;
7. saradnja sa roditeljima, učenicima i učeničkim parlamentima i
8. informaciono-komunikacione tehnologije.

Postupak odobravanja Programa stalnog stručnog usavršavanja

Zavod svake druge godine raspisuje konkurs, koji se objavljuje u "Prosvetnom pregledu" i na veb stranici Zavoda i otvoren je od 1. do 31. oktobra (čl. 9. do 14. Pravilnika)

Pravo učešća na konkursu imaju ustanove (predškolske ustanove i škole, domovi učenika, visokoškolske ustanove i Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja), centar za stručno usavršavanje, stručno društvo i udruženje koje je registrovano za obavljanje delatnosti u oblasti obrazovanja i vaspitanja. Detaljno je propisano šta prijava na konkurs treba da sadrži. Takođe, utvrđeni su i osnovni elementi obuke kroz koju se ostvaruje program stručnog usavršavanja (ukupno trajanje, dnevno trajanje, broj voditelja, broj učesnika u grupi i sl).

Direktor Zavoda, odnosno Pedagoškog zavoda Vojvodine odobrava program stalnog stručnog usavršavanja, na predlog Komisije za pripremu predloga za odobravanje programa. Da bi bio odobren, program mora da ispunjava zahteve navedene u Pravilniku (član 10.), uz podnošenje odgovarajućih dokaza kojima se potvrđuje njegova referentnost.

Program se odobrava za primenu u periodu od dve godine, ogledni program se odobrava na godinu dana, a izuzetno, pod određenim uslovima, program može biti odobren i na četiri godine. Uvedeni su rezultati istraživanja kao kriterijum za odobravanje programa, uzima se u obzir doprinos programa razvoju kompetencija nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika, a precizno su propisane obaveze organizatora obuke - najava najmanje 10 dana pre njenog izvođenja, dostava izveštaja o održanoj obuci, upitnik za učesnike seminara, obaveza izdavanja uverenja o učestvovanju na stručnom skupu stručnog usavršavanja, čiji obrazac je propisan Pravilnikom.

Svi oblici stručnog usavršavanja prepoznati su i definisani u ovom pravilniku - sve vrste stručnih skupova, letnje i zimske škole, studijska i stručna putovanja i sl.

Praćenje ostvarivanja stručnog usavršavanja i obavezno stručno usavršavanje

U odeljku III Praćenje ostvarivanja stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika srećemo se sa jednom posebnom novinom u ovoj oblasti.

Nastavnik, vaspitač i stručni saradnik biće u obavezi, počev od 3.3.2014. godine, da vodi portfolio, odnosno neku vrstu dosijea o svom napredovanju i profesionalnom razvoju, primerima iz svoje prakse, ličnom planu profesionalnog razvoja. Tako će direktor ili prosvetni savetnik moći da u svakom trenutku ima kompletan uvid u stručno usavršavanje zaposlenog.

Detaljno su razrađene obaveze ustanove i Zavoda u postupku praćenja ostvarivanja plana stručnog usavršavanja, kao i mogućnost oduzimanja odobrenja za ostvarivanje programa stručnog usavršavanja.

U odeljku IV Obavezno stručno usavršavanje nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika pojašnjeno je šta se u oblasti stručnog usavršavanja smatra obaveznim. Naime, **nastavnik, vaspitač i stručni saradnik izrađuje plan svog stručnog usavršavanja, koji je deo godišnjeg plana rada ustanove, na osnovu koga je obavezan da prikaže pojedini oblik stručnog usavršavanja koji je pohađao, održi ogledni čas nastave (aktivnosti, radionicu), kao i da prisustvuje ovim aktivnostima drugih nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika i učestvuje u njihovoj analizi.**

Obavezno stručno usavršavanje predstavlja deo pedagoške norme sa 68 sati godišnje raznih oblika stručnog usavršavanja i na taj način nastavnik, vaspitač i stručni saradnik izvršava obavezu da ostvari najmanje 120 bodova u toku pet godina rada. Od toga, najmanje 100 bodova se mora ostvariti iz odobrenih programa i do 20 bodova za učestvovanje na prijavljenim i odobrenim stručnim skupovima. Od 120 bodova, najmanje 30 se mora ostvariti pohađanjem stručnog usavršavanja koje se odnosi na prioritetne oblasti. Najmanje 16 bodova ostvaruje se pohađanjem oblika stručnog usavršavanja kojima razvija kompetencije za užu stručnu oblast, podučavanje i učenje, podršku razvoju ličnosti deteta i učenika i komunikaciju i saradnju. Preostali bodovi do obaveznih 120 raspoređuju se na osnovu prioriteta ustanove i ličnog plana profesionalnog razvoja.

Uslovi i postupak napredovanja i sticanja zvanja

U odeljku V Uslovi i postupak napredovanja i sticanja zvanja razrađuje se način na koji nastavnik, vaspitač i stručni saradnik može steći neko od zvanja propisanih Zakonom, a to su: pedagoški savetnik, samostalni, viši ili visoki pedagoški savetnik.

Za svaku ustanovu određena kvota zaposlenih koji mogu posedovati neko od zvanja

Pravilnikom je određena kvota za svaku ustanovu od 25 odsto od ukupnog broja zaposlenih nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika koji mogu posedovati neko od zvanja, od čega do 15 odsto zvanje pedagoškog savetnika, do 5 odsto zvanje samostalnog savetnika, zvanje višeg pedagoškog savetnika do 3 odsto i zvanje visokog pedagoškog savetnika do 2 odsto od ukupnog broja zaposlenih.

Zvanja se po pravilu stiču postupno, a uslovi za njihovo sticanje su različiti po svojoj zahtevnosti. Za sticanje višeg zvanja se traži više godina radnog iskustva, viši stepen kompetentnosti i učešća u podizanju kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada, viši nivo znanja stranog jezika i rada na računaru, a za najviše zvanje i autorstvo ili koautorstvo odobrenog programa koji se ostvaruje.

Sastavni deo Pravilnika su detaljno razrađena Merila za vrednovanje ovih uslova, zavisno od zvanja koje se stiče i poslova koje obavlja kandidat za sticanje zvanja.

Postupak sticanja odgovarajućeg zvanja pokreće nastavnik, vaspitač i stručni saradnik podnošenjem zahteva ustanovi sa dokazima o ispunjenosti uslova za sticanje zvanja. Direktor je u obavezi da u roku od osam dana od dana podnošenja zahteva dostavi zahtev za dokazima odgovarajućem stručnom organu, koji u narednih 30 dana daje mišljenje direktoru ustanove. Ako je mišljenje pozitivno, direktor ga dostavlja nastavničkom/vaspito-obrazovnom/pedagoškom veću i savetu roditelja, koje u roku od 15 dana daju svoje mišljenje direktoru. Kada pribavi sva potrebna mišljenja, direktor u roku od 15 dana dostavlja predlog za izbor prosvetnom savetniku. Prosvetni savetnik je u obavezi da u roku od 60 dana da svoje mišljenje o predlogu i dostavi ga direktoru.

Prosvetni savetnik, bez obaveze najavljivanja, vrši dva puta stručno-pedagoški nadzor nad radom nastavnika, vaspitača i stručnog saradnika koji je podneo zahtev za sticanje zvanja.

Za sticanje zvanja pedagoškog savetnika i samostalnog pedagoškog savetnika dovoljno je pozitivno mišljenje prosvetnog savetnika, na osnovu koga direktor donosi rešenje o sticanju zvanja.

Za sticanje zvanja višeg ili visokog pedagoškog savetnika, direktor u roku od 15 dana upućuje Zavodu zahtev za davanje mišljenja o predlogu za izbor u zvanje. Zavod je u obavezi da u roku od 30 dana da svoje mišljenje direktoru ustanove, a ukoliko je mišljenje pozitivno, direktor u roku od 15 dana donosi rešenje o sticanju zvanja.

Pravilnikom je procedura sticanja zvanja pojednostavljena, sa striktno definisanim rokovima, tako da postaje efikasnija i operativnija nego do sada.

Obaveza rada u stečenom zvanju

Novina je i uvođenje obaveze rada u stečenom zvanju, koje na taj način više nije samo

"prazno slovo na papiru", već predstavlja i obavezu za njegovog nosioca, odnosno zvanja su stavljena u funkciju obrazovno-vaspitnog rada.

Propisane su aktivnosti koje nastavnik, vaspitač i stručni saradnik može da obavlja u ustanovi, zavisno od zvanja koje je stekao. Strukturu i raspored ovih aktivnosti u okviru 40-časovne radne nedelje vrši direktor ustanove.

U odeljku VI **Prelazne i završne odredbe** uređen je prelazni režim za postupke odobravanja programa stručnog usavršavanja, kao i postupak sticanja obaveznog broja bodova za različite oblike stručnog usavršavanja započete po prethodnom pravilniku, kao i stupanje na snagu odredbi Pravilnika.

Danom stupanja na snagu Pravilnika, prestaje da važi **Pravilnik o stalnom stručnom usavršavanju i sticanju zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika ("Sl. glasnik RS", br. 14/2004 i 56/2005)**.

Donošenjem ovog pravilnika, uz Pravilnik o dozvoli za rad nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika čije objavljivanje se očekuje, biće u potpunosti zaokružen sistem stručnog usavršavanja, pripravništva i mentorstva zaposlenih u oblasti obrazovanja i vaspitanja, čije su osnovne postavke utvrđene Zakonom.